

Nr 179.

Av herr **Wagnsson m. fl.**, om pensionsförbättring för vissa pensionerade lärare vid folk- och småskolor.

I två lika lydande motioner, väckta den ena under nr 68 i första kammaren av herr Holmström jämte tjugo av kammarens övriga ledamöter och den andra under nr 96 i andra kammaren av herr Hallén jämte fyrtioen av kammarens övriga ledamöter, hemställdes till 1944 års riksdag, »att riksdagen beträffande alla de lärare vid folk- och småskolor, vilka åtnjuta pension av statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder, måtte besluta, att deras pensioner fr. o. m. den 1 juli 1944 må utgå efter samma grunder, som äro fastställda i det pensionsreglemente, vilket trädde i kraft den 1 juli 1942, eller om detta i nuvarande läge icke är genomförbart, att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1944 må beräknas i förhållande till lönen på C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlönsreglemente».

Motionerna behandlades av bankoutskottet i sammanhang med motioner om enahanda pensionsförbättring för pensionärer, som varit i statens tjänst och avgått före den 1 juli 1939.

I sitt utlåtande över samtliga dessa motioner uppdelar bankoutskottet tjänstepensionerna i tre huvudgrupper, *nyaste pensioner*, till vilka utskottet räknar de tjänstepensioner, som fastställts enligt vid 1941—1943 års riksdagar genomförda tjänstepensionsregleringar och vilka utgå enligt 1942 års tjänstepensionsreglemente, *nyare pensioner*, som bestämts å s. k. nyreglerad lön, varmed avses lön enligt det vid 1920-talets början införda lönesystemet, samt *äldre pensioner*, som avvägs med hänsyn till s. k. oreglerad lön och som utgå enligt äldre pensionsbestämmelser än de ovan nämnda.

De nyaste pensionerna, framhåller utskottet, vilka beräknats i förhållande till lönen för ortsgrupp C i stället för — såsom fallet varit i fråga om de nyare pensionerna — i förhållande till ortsgrupp A, överstiga de nyare och äldre med 2,4—12 % i olika lönegrader. »En relativt betydande skillnad föreligger alltså mellan de pensioner, som från och med den 1 juli 1939 utgå enligt senast fastställda pensionsreglemente, och de pensioner, som utgå enligt äldre bestämmelser. Skillnaden är i regel större ju äldre de senare pensionerna äro.»

Utskottet redogör för den pensionsförbättring, som genomfördes vid 1943 års riksdag och som av statsfinansiella skäl begränsades till två tred-

jedelar av skillnaden mellan pensioner, som vid fullt antal tjänsteår utgingo med ett årligt belopp av högst 1 800 kronor oberäknat dyrtidstillägg och kristidstillägg, vilket motsvarar ett pensionsbelopp av 2 626 kronor, om dylika tillägg beräknas vid nuvarande levnadskostnadsindex. Förbättringen kom sålunda uteslutande pensionärer med jämförelsevis låga pensioner till del.

Utskottet framhåller vidare, att bakom de 1944 motionsvis framförda yrkandena om snar reglering av de nyare och äldre pensionerna stod ett betydande antal ledamöter av riksdagens båda kamrar och att motionerna återspeglade en bland pensionärerna allmänt utbredd åsikt, att 1943 års pensionsreglering var allt för begränsad, såväl i fråga om förbättringens storlek som beträffande antalet av de pensionärer, som kommo i åtnjutande av förbättringen. *Utskottet hade för egen del ansett det önskvärt, att en mera omfattande pensionsreglering hade kommit till stånd*, och undersökte därför flera utvägar till frågans lösning vid 1944 års riksdag samt verkställde kostnadsberäkningar för olika alternativ.

En förhöjning av de äldre och nyare pensionerna till samma belopp, som utgå enligt de senast fastställda pensionsbestämmelserna, skulle under första tillämpningsåret medföra en merutgift för statsverket på 10,1 miljoner kronor.

En omräkning av pensionerna efter C-ortslöner i stället för A-ortslöner skulle draga en kostnad av i det närmaste 7 miljoner kronor.

En utgift av den betydande storleksordning, som dessa alternativ innebära, ansåg sig utskottet icke i dåvarande statsfinansiella läge kunna tillråda, varför utskottet icke kunde biträda de i motionerna framställda yrkandena.

Utskottet undersökte därefter vissa andra utvägar att utjämna eller minska skillnaden mellan de olika pensionsnivåerna och stannade slutligen vid att föreslå en på det sätt *begränsad pensionsreglering*, att förbättringar skulle utgå med i princip 200 kronor å nyare och 300 kronor å äldre pensioner samt att pension jämte förbättring i intet fall finge överstiga 3 735 kronor, räknat vid nuvarande indexläge, vilket belopp svarade mot lönegrad A 12 jämte pensionsförbättring. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Av 1943 års pensionsreglering fick ingen folkskollärare och ingen folkskollärarynna någon del. Det stora flertalet småskollärarynner ställdes likaledes utanför. Endast en småskollärarynna erhöll — enligt uppgift från statens pensionsanstalt — så stor förhöjning i sin pension som 24:36 kronor per månad, 21 småskollärarynner fingo vardera 15:04 kronor per månad, 1 800 småskollärarynner (pensionerade 1/1 1920—1/1 1938) erhöillo vardera en pensionsförbättring på 6:52 kronor i månaden. Därjämte erhöillo 447 småskollärarynner med avkortad pension i medeltal 7:68 kronor per månad i förhöjning.

Det är uppenbart, att en sådan pensionsreglering för folkskolans pensionärer ej medförde någon förbättring i deras ekonomiska ställning.

Den pensionsförbättring, som genomfördes 1944 och som trädde i kraft den 1 januari 1945, nådde samtliga pensionerade småskollärarinnor, undantagandes de som åtnjuta s. k. uppskjuten pension. I genomsnitt erhåller ordinarie småskollärarinna enligt utskottets beräkningar (Utl. 66 s. 10) en förbättring på 232: 80 kronor per år. Ordinarie folkskollärarinna erhåller i genomsnitt 95: 52 kronor per år.

Av statens pensionsanstalt ha inhämtats följande uppgifter om de nu (1945) utgående månadspensionerna till olika kategorier av pensionerade lärare vid rikets folk- och småskolor, vilka åtnjuta hel pension.

Avskrift.

PM

angående månadspensionernas storlek med alla tillägg inräknade för lärare, som åtnjuta hel pension. I pensionsbeloppet är i förekommande fall inräknad från och med januari 1945 utgående pensionsförhöjning enligt K. K. 736/1944. Obs.! Tilläggen äro beräknade enligt under år 1944 gällande grunder och procenttal.

Pensionerade		Folkskol- lärare	Änkepension	Folkskol- lärarinnor	Änkling - pension
Före 1/1 1919	Äldre	298: 24	119: 14	298: 64	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		4: 87)			
	Yngre	304: 58	119: 14	303: 12	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		5: 50)			
1919—1/1 1938		331: 19	119: 14	307: 76	
(Innehållen familjepensionsavgift..)		6: 25)			
Efter 1/1 1938—1/7 1939					
Med 34 $\frac{1}{2}$ veckors lästid.....		368: 28	168: 53	345: 40	168: 53
» 36 $\frac{1}{2}$ » »		393: 32	179: 42	368: 28	179: 42
» 39 » »		418: 36	190: 15	393: 32	190: 15
Efter 1/7 1939—1/7 1942					
Med 34 $\frac{1}{2}$ veckors lästid.....		411: 34	168: 53	385: 14	168: 53
» 36 $\frac{1}{2}$ » »		436: 23	179: 42	411: 34	179: 42
» 39 » »		462: 43	190: 15	436: 23	190: 15
Efter 1/7 1942					
Med 34 $\frac{1}{2}$ veckors lästid.....		411: 34	168: 99	385: 14	168: 99
» 36 $\frac{1}{2}$ » »		436: 23	179: 47	411: 34	179: 47
» 39 » »		462: 43	191: 26	436: 23	191: 26

Pensionerade		Bitr. lär. och lär. v. m. folksk., manl.	Änkepension	Bitr. lärarin- nor o. lär. v. m. folksk.	Änkling- pension
Före 1/1 1920	Äldre	—	—	199: 48	—
	Yngre	232: 99	96: 10	221: 20	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		4: 13)			
1920—1/1 1938		258: 51	96: 10	234: 80	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		4: 81)			
Efter 1/1 1938—1/7 1939		295: 32	136: 34	264: 48	121: 98
» 1/7 1939		335: 36	136: 34	285: 58	121: 98
» 1/7 1942		335: 36	144: 10	285: 58	129: 69

Pensionerade		Småskollär. manlig	Änkepension	Småskollä- rarinnor	Änkling- pension
Före 1/1 1920	Äldre	—	—	199: 48	—
	Yngre	232: 99	96: 10	221: 20	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		4: 13)			
1920—1/1 1938		258: 51	96: 10	234: 80	—
(Innehållen familjepensionsavgift..)		4: 81)			
Efter 1/1 1938—1/7 1939		295: 32	136: 34	248: 56	121: 98
» 1/7 1939		318: 33	136: 34	271: 17	121: 98
» 1/7 1942		318: 33	137: 55	271: 17	123: 14

Stockholm den 16 december 1944.

Carl Röming.

En jämförelse ger vid handen, att även med den förbättring, som småskollärarynnorna erhålla med innevarande års ingång, skillnaden mellan de nyaste och de nyare och äldre är icke obetydlig. Erkännas måste emellertid, att nämnda pensionsreglering innebär en verklig förbättring för de lärare, som tjänstgjort vid småskola eller mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola.

Beträffande folkskollärarynnorna är skillnaden mellan de äldre och de nyaste pensionerna fortfarande så stor som kr. 87: 10, 112: 70 resp. 137: 59, och mellan nyare och nyaste kr. 39: 74, 43: 06 resp. 42: 31, allt per månad.

De manliga pensionerade folkskollärarna äro ogynnsammast ställda, eftersom de icke erhålla någon pensionsförbättring genom 1944 års riksdagsbeslut. Skillnaden mellan de äldsta och de nyaste pensionerna är för dem per månad kr. 113: 10, 137: 99 resp. 164: 19 och skillnaden mellan nyare och nyaste kr. 80: 15, 105: 05 resp. 131: 24 per månad eller per år 961: 80, 1 260: 60 resp. 1 574: 88.

Det är uppenbart, att den förbättring, som de pensionerade småskollära-

rinnorna erhöillo vid 1945 års ingång, var mycket behövlig och välkommen. Men att de manliga pensionärerna blevo ställda helt utanför, måste innebära en stor besvikelse, ty även bland dem är behovet mycket stort. De äro nämligen ofta på ålderdomen beroende av hjälp och vård i hemmet och ha i allmänhet svårt att reda sig själva.

De ha också svårt att förstå rättvisan i att de skola på ålderdomen få det så avsevärt sämre ställt än de kamrater, som avgått något år eller någon månad senare. De äldre ha dock tjänat skolan och samhället lika troget som de yngre, och de ha oftast arbetat under mycket tyngre och svårare förhållanden.

Bankoutskottet förnekar inte rättvisan i kravet på lika pension för lika arbete. Som skäl till att motionerna avstyrkts anges endast det statsfinansiella läget. Men andra utvägar för tillgodoseende av statsverkets behov kunde väl finnas än att neka de gamla pensionärerna en pensionsförbättring, som kommit deras något yngre kamrater till del.

Under debatten i riksdagen om 1944 års pensionsförbättring anfördes, att de äldre pensionärerna ej ha någon juridisk rätt att få sina pensioner anpassade efter de nya villkor, som tillkommit genom pensionsregleringarna efter 1939. Men detta måste väl gälla även lönerna. Vid sin utnämning ha lärarna fått sig tillförsäkrad en viss lön. Men detta har ju aldrig fått hindra, att lärare som varit i tjänst vid en lönereglerings ikraftträdande fått inträda i de nya löneförmånerna lika väl som de, vilka trätt i tjänst efter lönerogleringen.

Att traditionen varit en annan då det gällt pensionerna kan ej förnekas, men staten har dock genom i efterhand beviljade pensionstillägg visat sig erkänna skyldigheten att inte lämna de vid löneregleringens ikraftträdande redan pensionerade med en pension, grundad uteslutande på de gamla lönerna. Och från detta erkännande bör, synes det oss, steget tagas ut till ett likställande av äldre och yngre pensionärer och ett brytande av en tradition, som enligt nutida uppfattning strider mot vad rätt och billigt är.

Det har också anförts, att de före 1 juli 1939 avgångna ej erlagt lika stora pensionsavgifter som de, vilka avgått efter nämnda datum. Härtill kan endast anmärkas, dels att de inte satts i tillfälle därtill, och dels att de senare avgångna endast under en mycket kort tid betalt de högre avgifterna.

Det i anledning av kristiden införda pris- och lönestoppet har också anförts som skäl mot en pensionsförbättring för de före 1 juli 1939 pensionerade. Det är därvid att märka, att här egentligen är fråga om en utjämning av olikheterna mellan pensionernas storlek för befattningshavare av olika ålder, en olikhet, som väsentligen beror på att löneregleringen för folkskolans lärare av olika anledningar blivit fördröjd inte mindre än 17 år. Hade den lönereglering, varom regeringen år 1920 begärde utredning och förslag, blivit genomförd så fort utredningen kunde varit färdig, hade det över-

vägande flertalet av nu ifrågakörande lärare redan haft sina pensioner anpassade efter nämnda lönereglering och alltså varit likställda med sina yngre kamrater. Att åstadkomma en utjämning av sådana olikheter torde inte kunna anses strida mot principerna för pris- och lönestoppet.

Även en annan olikhet synes oss kunna avlägsnas utan några vådliga konsekvenser, nämligen bestämmelsen, att de äldre och nyare pensionerna äro grundade på löner i A-ort, under det de nyaste bygga på C-ortslöner. Några rimliga skäl till bibehållande av denna olikhet ha icke anförts och torde ej kunna anföras. Anledningen till att de pensionerade på sin tid fingo räknas till A-ort var tydligen den, att de ansågos kunna bosätta sig på billigaste ort. Men ingen lär väl kunna påstå, att äldre pensionärer ha lättare än yngre att flytta till en billigare ort. Det måste i stället förhålla sig tvärtom.

Av det sagda torde framgå, att vi ej kunna finna tillräckliga skäl att bibehålla någon olikhet mellan de äldre, de nyare och de nyaste pensionerna. Men då full likställighet nu ej synes vara genomförbar, få vi för närvarande endast hemställa om likställighet i fråga om den ortsgrupp, efter vilken pensionerna beräknas.

I samband härmed få vi också framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast vidtagas för reglering av äldre familjepensioner.

Med hänvisning till vad sålunda blivit anført få vi hemställa,

att riksdagen beträffande alla de lärare vid folk- och småskolor, vilka åtnjuta pension från statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder, måtte besluta, att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1945 må beräknas i förhållande till lönen på C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen med dyrtidstillägg och kristillägg enligt de grunder, som nu gälla för lärare, vilka avgått efter sistnämnda datum.

Stockholm den 15 januari 1945.

Ruben Wagnsson.

<i>Lars V. Lindén.</i>	<i>John Björck.</i>	<i>Emil Petersson.</i>
<i>Ragn. Bergh.</i>	<i>Gustaf Fahlander.</i>	<i>Bengt Elmgren.</i>
<i>Werner Söderkvist.</i>	<i>Albert Forslund.</i>	<i>David Norman.</i>
<i>Gust. Rosander.</i>	<i>Ernst Hage.</i>	<i>John Sandberg.</i>
<i>Josef Hagman.</i>	<i>Erik Arrhén.</i>	<i>Edwin Berling.</i>